Kohtulahendite kogumik

EUROOPA KOHTU OTSUS (viies koda)

14. mai 2020 *

Eelotsusetaotlus – Võõrtöötajad – Sotsiaalkindlustus – Määrus (EMÜ) nr 1408/71 – Kohaldatavad õigusaktid – Artikli 14 punkti 1 alapunkt a ja punkti 2 alapunkt b – Määrus (EÜ) nr 883/2004 – Artikli 12 lõige 1 – Artikli 13 lõike 1 punkt a – Lähetatud töötajad – Töötajad, kes töötavad kahes või mitmes liikmesriigis – Määrus (EMÜ) nr 574/72 – Artikli 11 lõike 1 punkt a – Artikli 12a lõike 2 punkt a ja lõike 4 punkt a – Määrus (EÜ) nr 987/2009 – Artikli 19 lõige 2 – Tõendid E 101 ja A 1 – Siduvus – Ulatus – Sotsiaalkindlustus – Tööõigus

Kohtuasjas C-17/19,

mille ese on ELTL artikli 267 alusel Cour de cassationi (Prantsusmaa) 8. jaanuari 2019. aasta otsusega esitatud eelotsusetaotlus, mis saabus Euroopa Kohtusse 10. jaanuaril 2019, kriminaalasjas järgmiste äriühingute suhtes:

Bouygues travaux publics,

Elco construct Bucarest,

Welbond armatures,

EUROOPA KOHUS (viies koda),

koosseisus: koja president E. Regan (ettekandja), kohtunikud I. Jarukaitis, E. Juhász, M. Ilešič ja C. Lycourgos,

kohtujurist: P. Pikamäe,

kohtusekretär: ametnik V. Giacobbo,

arvestades kirjalikku menetlust ja 23. jaanuari 2020. aasta kohtuistungil esitatut,

arvestades seisukohti, mille esitasid:

– Bouygues travaux publics, esindajad: *avocats* P. Spinosi ja V. Steinberg,

– Elco construct Bucarest, esindajad: *avocats* M. Bodin ja U. Candas,

– Welbond armatures, esindaja: *avocat* J.-J. Gatineau,

– Prantsuse valitsus, esindajad: E. de Moustier, A. Daly, R. Coesme, A. Ferrand ja D. Colas, hiljem E. de Moustier, A. Daly, R. Coesme ja A. Ferrand,

* Kohtumenetluse keel: prantsuse.

– Tšehhi valitsus, esindajad: M. Smolek, J. Pavliš, J. Vláčil ja L. Dvořáková,

– Poola valitsus, esindaja: B. Majczyna,

– Euroopa Komisjon, esindajad: M. Van Hoof, B.-R. Killmann ja D. Martin,

arvestades pärast kohtujuristi ärakuulamist tehtud otsust lahendada kohtuasi ilma kohtujuristi ettepanekuta,

on teinud järgmise

otsuse

1 Eelotsusetaotlus käsitleb küsimust, kuidas tõlgendada nõukogu 21. märtsi 1972. aasta määruse (EMÜ) nr 574/72, millega määratakse kindlaks määruse (EMÜ) nr 1408/71 sotsiaalkindlustusskeemide kohaldamise kohta ühenduse piires liikuvate töötajate, füüsilisest isikust ettevõtjate ja nende pereliikmete suhtes rakendamise kord (EÜT 1972, L 74, lk 1; ELT eriväljaanne 05/01, lk 83) (nõukogu 2. detsembri 1996. aasta määrusega (EÜ) nr 118/97 (EÜT 1997, L 28, lk 1; ELT eriväljaanne 05/03, lk 13) muudetud ja ajakohastatud redaktsioonis, mida on muudetud Euroopa Parlamendi ja nõukogu 13. aprilli 2005. aasta määrusega (EÜ) nr 647/2005 (ELT 2005, L 117, lk 1)) (edaspidi „määrus nr 574/72“), artiklit 11 ning Euroopa Parlamendi ja nõukogu 16. septembri 2009. aasta määruse (EÜ) nr 987/2009, milles sätestatakse määruse (EÜ) nr 883/2004 (sotsiaalkindlustussüsteemide koordineerimise kohta) rakendamise kord (ELT 2009, L 284, lk 1), artiklit 19.

2 Taotlus on esitatud kriminaalmenetluses, mis on algatatud äriühingute Bouygues travaux publics (edaspidi „Bouygues“), Elco construct Bucarest (edaspidi „Elco“) ja Welbond armatures (edaspidi „Welbond“) suhtes seoses deklareerimata töötajate kasutamise ja ebaseadusliku renditööga.

Õiguslik raamistik

Liidu õigus

Määrus nr 1408/71

3 Nõukogu 14. juuni 1971. aasta määruse (EMÜ) nr 1408/71 sotsiaalkindlustusskeemide kohaldamise kohta ühenduse piires liikuvate töötajate, füüsilisest isikust ettevõtjate ja nende pereliikmete suhtes (määrusega nr 118/97 muudetud ja ajakohastatud redaktsioonis, mida on muudetud nõukogu 29. juuni 1998. aasta määrusega (EÜ) nr 1606/98 (EÜT 1998, L 209, lk 1; ELT eriväljaanne 05/03, lk 308)) (edaspidi „määrus nr 1408/71“) I jaotise „Üldsätted“ artikkel 1 „Mõisted“ nägi muu hulgas ette järgmist:

„Käesolevas määruses kasutatakse järgmisi mõisteid:

[…]

j) õigusaktid – liikmesriigi seadused, määrused ja muud õigusaktid ning kõik muud rakendusmeetmed, nii praegu kehtivad kui ka tulevased, mis on seotud artikli 4 lõigetes 1 ja 2 loetletud sotsiaalkindlustusliikide ja -skeemidega või artikli 4 lõikes 2a käsitletud mitteosamakseliste erihüvitistega.

[…]“.

4 Määruse nr 1408/71 samas jaotises paiknenud artikkel 4 „Reguleerimisala“ sätestas:

„1. Käesolevat määrust kohaldatakse kõigi õigusaktide suhtes, mis reguleerivad järgmisi sotsiaalkindlustusliike:

a) hüvitised haiguse ning raseduse ja sünnituse korral;

b) invaliidsushüvitised, sealhulgas hüvitised, mis on mõeldud töövõime säilitamiseks või parandamiseks;

c) vanadushüvitised;

d) toitjakaotushüvitised;

e) tööõnnetus- ja kutsehaigushüvitised;

f) matusetoetused;

g) töötushüvitised;

h) perehüvitised.

2. Käesolevat määrust kohaldatakse kõigi sotsiaalkindlustuse üld- ja eriskeemide suhtes, olenemata sellest, kas need on osamakselised või mitteosamakselised, samuti kindlustusskeemide suhtes, mis on seotud tööandja või laevaomaniku vastutusega lõikes 1 osutatud hüvitiste suhtes.

[…]“.

5 Määruse artiklid 13 ja 14 kuulusid määruse II jaotisse „Kohaldatava õiguse kindlaksmääramine“.

6 Määruse artiklis 13 „Üldreeglid“ oli ette nähtud:

„1. Vastavalt artiklitele 14c ja 14f alluvad isikud, kelle suhtes käesolevat määrust kohaldatakse, ainult ühe liikmesriigi õigusaktidele. Kõnealused õigusaktid määratakse kindlaks vastavalt käesoleva jaotise sätetele.

2. Arvestades artikleid 14–17:

a) liikmesriigi territooriumil töötava isiku suhtes kehtivad selle riigi õigusaktid, seda ka juhul, kui ta elab teise liikmesriigi territooriumil või kui tema tööandjaks oleva ettevõtja või isiku registrisse kantud asukoht või peamine tegevuskoht asub teise liikmesriigi territooriumil;

[…]“.

7 Nimetatud määruse artikkel 14 „Töötajate suhtes, v.a meremehed, kohaldatavad erireeglid“ sätestas:

„Artikli 13 lõike 2 punktis a sätestatud reegli kohaldamisel arvestatakse järgmisi erandeid ja erijuhtumeid:

1) a) Liikmesriigi territooriumil tööle võetud isiku suhtes, kelle tema tööandja lähetab teise liikmesriigi territooriumile tööle sama tööandja heaks, jäävad kehtima esimesena nimetatud liikmesriigi õigusaktid, tingimusel et kõnealuse töötamise eeldatav kestus ei ületa 12 kuud ning et ta ei ole saadetud asendama teist isikut, kelle ametiaeg seal on lõppenud;

[…]

2) Tavaliselt kahe või enama liikmesriigi territooriumil töötava isiku suhtes kohaldatavad õigusaktid määratakse kindlaks järgmiselt:

[…]

b) Punktis a nimetamata isikute suhtes kehtivad:

i) tema elukoha järgse liikmesriigi õigusaktid, kui tema töötamine toimub osaliselt selle territooriumil või kui ta on seotud mitme ettevõtja või mitme tööandjaga, kelle registrisse kantud asukoht või peamine tegevuskoht on eri liikmesriikide territooriumil;

ii) liikmesriigi õigusaktid, mille territooriumil paikneb tema tööandjaks oleva ettevõtja või isiku registrisse kantud asukoht või peamine tegevuskoht, juhul kui ta ei ela ühegi sellise liikmesriigi territooriumil, kus ta töötab;

[…]“.

Määrus nr 883/2004

8 Määrus nr 1408/71 tunnistati kehtetuks ja asendati alates 1. maist 2010 Euroopa Parlamendi ja nõukogu 29. aprilli 2004. aasta määrusega (EÜ) nr 883/2004 sotsiaalkindlustussüsteemide koordineerimise kohta (ELT 2004, L 166, lk 1; ELT eriväljaanne 05/05, lk 72), mida on muudetud Euroopa Parlamendi ja nõukogu 22. mai 2012. aasta määrusega (EÜ) nr 465/2012 (ELT 2012, L 149, lk 4; parandus ELT 2009, L 202, lk 90) (edaspidi „määrus nr 883/2004“).

9 Määruse nr 1408/71 artikli 1 punkt j ja artikli 4 lõige 1 asendati vastavalt määruse nr 883/2004 artikli 1 punktiga l ja artikli 3 lõikega 1, mille sätted on sisuliselt identsed.

10 Määruse nr 1408/71 artikli 13 lõike 2 punkt a asendati sisuliselt määruse nr 883/2004 artikli 11 lõike 3 punktiga a, mis sätestab, et „[a]rvestades artiklites 12–16 sätestatut [kohaldatakse] liikmesriigis töötava või füüsilisest isikust ettevõtjana tegutseva isiku suhtes selle liikmesriigi õigusakte“.

11 Määruse nr 1408/71 artikli 14 punkti 1 alapunkt a asendati sisuliselt määruse nr 883/2004 artikli 12 lõikega 1, mis sätestab, et „[i]siku suhtes, kes töötab liikmesriigis tööandja heaks, kes tavaliselt seal tegutseb, ning kelle tööandja lähetab teise liikmesriiki selle tööandja nimel tööd tegema, kohaldatakse jätkuvalt esimese liikmesriigi õigusakte, tingimusel et sellise töö eeldatav kestus ei ületa 24 kuud ning teda ei saadeta teist lähetatud isikut asendama“.

12 Määruse nr 1408/71 artikli 14 punkti 2 alapunkt b asendati sisuliselt määruse nr 883/2004 artikli 13 lõikega 1, mis sätestab:

„Isiku suhtes, kes tavaliselt töötab kahes või mitmes liikmesriigis, kohaldatakse õigusakte järgmiselt:

a) elukohajärgse liikmesriigi õigusakte, kui oluline osa tema tegevusest toimub selles liikmesriigis, või

b) kui oluline osa tema tegevusest ei toimu elukohajärgses liikmesriigis:

[…]“.

Määrus nr 574/72

13 Määruse nr 574/72 III jaotis „Kohaldatavate õigusaktide kindlaksmääramist käsitlevate määruse sätete rakendamine“ nägi muu hulgas ette määruse nr 1408/71 artiklite 13 ja 14 kohaldamise korra.

14 Täpsemalt nägid määruse nr 574/72 artikli 11 lõike 1 punkt a ning artikli 12a lõike 2 punkt a ja lõike 4 punkt a ette, et eelkõige määruse nr 1408/71 artikli 14 punkti 1 alapunktis a ja artikli 14 punkti 2 alapunktis b nimetatud juhtudel on asutus, mille on määranud selle liikmesriigi pädev võimuorgan, kelle õigusaktid jäävad kehtima, kohustatud andma välja tõendi (edaspidi „tõend E 101“) selle kohta, et töötaja suhtes jäävad kehtima kõnealused õigusaktid.

Määrus nr 987/2009

15 Määrus nr 574/72 tunnistati kehtetuks ja asendati alates 1. maist 2010 määrusega nr 987/2009.

16 Määruse nr 987/2009 artikli 5 lõige 1 sätestab:

„Liikmesriigi asutuse väljastatud dokumente, mis näitavad isiku olukorda põhimääruse ja rakendusmääruse kohaldamise eesmärgil, ning tõendusmaterjale, mille alusel need dokumendid on välja antud, aktsepteeritakse teiste liikmesriikide asutustes niikaua, kuni need väljastanud liikmesriik ei ole neid tagasi võtnud või kehtetuks tunnistanud.“

17 Määruse nr 987/2009 artikli 19 lõikes 2, mis osaliselt asendas määruse nr 574/72 artikli 11 lõike 1 punkti a ning artikli 12a lõike 2 punkti a ja lõike 4 punkti a, on sätestatud, et „[s]elle liikmesriigi pädev asutus, kelle õigusakte [määruse nr 883/2004] II jaotise alusel kohaldatakse, esitab asjaomase isiku või tema tööandja taotlusel tõendi kõnealuste õigusaktide kohaldamise kohta ja märgib vajaduse korral, millise kuupäevani ja millistel tingimustel“. Selle kohta koostatakse kindlas vormis tõend (edaspidi „tõend A 1“).

Prantsuse õigus

18 Tööseadustiku (code du travail) artikkel L. 1221-10 nägi põhikohtuasjas kohaldatavas redaktsioonis ette järgmist:

„Töötaja võib tööle võtta üksnes siis, kui tööandja on esitanud nimelise deklaratsiooni selleks määratud sotsiaalkindlustusasutustele.

Tööandja esitab selle deklaratsiooni kõikides töökohtades, kus töötajad töötavad.“

19 Tööseadustiku artiklis L. 8211-1 oli sätestatud:

„Käesolevas jaotises sätestatud tingimustel kujutavad endast ebaseaduslikku tööd järgmised süüteod:

1) deklareerimata töö;

[…]

3) ebaseaduslik renditöö;

[…]“.

20 Tööseadustiku artikkel L. 8221-1 nägi ette:

„Keelatud on:

1) täielikult või osaliselt deklareerimata töö, mis on määratletud ja mida teostatakse artiklites L. 8221-3 ja L. 8221-5 sätestatud tingimustel;

2) mis tahes viisil reklaam, mille eesmärk on teadlikult soodustada deklareerimata tööd;

3) deklareerimata tööd tegeva isiku teenuste teadlikult kasutamine otse või vahendaja kaudu.“

21 Tööseadustiku artiklis L. 8221-3 oli sätestatud:

„Deklareerimata töö on varjatud tegevuse kaudu tulu saamise eesmärgil teostatav tootmis-, töötlemis- või parandamistegevus või teenuste osutamine või äritehingute teostamine isiku poolt, kes on tahtlikult jätnud täitmata oma kohustused:

[…]

2) ei ole esitanud deklaratsioone, mis tuleb kehtivate õigusnormide alusel esitada sotsiaalkindlustusasutustele või maksuametile. […];

[…]“.

22 Tööseadustiku artikkel L. 8221-5 näeb ette:

„Deklareerimata töö palgatöö varjamise kaudu on see, kui tööandja:

1) ei ole tahtlikult täitnud formaalsusi, mis on ette nähtud töölevõtmisele eelnevaid deklaratsioone käsitlevas artiklis L. 1221-10;

[…]

3) ei ole esitanud sotsiaalkindlustusskeemide sissemakseid ja osamakseid koguvatele maksuhalduritele deklaratsioone palkade või nendelt makstavate sotsiaalkindlustusmaksete kohta.“

23 Ajavahemikul 18. juunist 2011 kuni 10. augustini 2016 oli viimati nimetatud säte sõnastatud järgmiselt:

„3) hoiab tahtlikult kõrvale sotsiaalkindlustusskeemide sissemakseid ja osamakseid koguvatele maksuhalduritele või maksuametile deklaratsioonide esitamisest palkade või nendelt makstavate sotsiaalkindlustusmaksete kohta, mis tuleb kehtivate õigusnormide alusel esitada.“

Põhikohtuasi ja eelotsuse küsimus

24 Prantsusmaal asutatud äriühing Bouygues, kellega sõlmiti riigihankeleping uude põlvkonda kuuluva survevesireaktori, nn EPR-tuumareaktori ehitamiseks Flamanville'i (Prantsusmaa), moodustas lepingu täitmiseks koos kahe teise ettevõtjaga vaikiva seltsingu, mis andis lepingu alltöövõtu korras üle majandushuviühingule, millesse kuulus eelkõige äriühing Welbond, mis on samuti asutatud Prantsusmaal. Nimetatud ühing kasutas esiteks alltöövõtjaid, nende hulgas Rumeenias asutatud äriühingut Elco, ja teiseks Iirimaal asutatud ajutist tööjõudu vahendavat äriühingut Atlanco Ltd, millel on Küprosel asuv tütarettevõtja ja kontor Poolas.

25 Pärast kaebust välismaalastest töötajate majutustingimuste kohta, Poolast pärit ajutiste töötajate streiki, mis oli tingitud sotsiaalkindlustuse puudumisest või ebapiisavusest tööõnnetuste korral, enam kui saja deklareerimata tööõnnetuse ilmsiks tulekut ning Autorité de sûreté nucléaire'i (tuumaenergia ohutuse amet) ja seejärel politsei poolt läbiviidud uurimist, esitati äriühingutele Bouygues, Welbond ja Elco süüdistus seoses asjaoludega, mis leidsid aset ajavahemikul 2008. aasta juunist kuni 2012. aasta oktoobrini, eelkõige seoses deklareerimata tööga ja ebaseadusliku renditööga esimese kahe puhul ja seoses deklareerimata tööga kolmanda puhul.

26 Cour d'appel de Caen (Caeni apellatsioonikohus, Prantsusmaa), kelle 20. märtsi 2017. aasta otsusega jäeti osaliselt muutmata Tribunal d'instance de Cherbourgi (Cherbourgi esimese astme kohus, Prantsusmaa) kriminaalkolleegiumi 7. juuli 2015. aasta otsus, otsustas Elco osas, et see äriühing on pannud toime deklareerimata töö süüteo, kuna ta ei olnud enne töötajate tööle võtmist esitanud nimelisi deklaratsioone ning deklaratsioone palkade ja sotsiaalkindlustusmaksete kohta sotsiaalkindlusskeemide sissemakseid ja osamakseid koguvatele maksuhalduritele. See kohus leidis nimelt, et Elco tegevus Prantsusmaal oli tavapärane, püsiv ja pidev, mistõttu ei olnud tal õigust tugineda lähetusi käsitlevatele õigusaktidele. Ta märkis sellega seoses, et Elco võttis suure osa asjaomastest töötajatest tööle üksnes eesmärgiga saata need mõni päev enne seda Prantsusmaale, kusjuures enamik neist ei olnud varem äriühingus Elco töötanud või olid seal töötanud vaid väga lühikest aega; Elco tegevus Rumeenias oli muutunud teisejärguliseks võrreldes tegevusega Prantsusmaal; Rumeenias ei tegeldud kõnealuste töötajate administratiivse juhtimisega ja mõni lähetus kestis kauem kui 24 kuud.

27 Äriühingute Bouygues ja Welbond osas leidis Cour d'appel de Caen (Caeni apellatsioonikohus), et need äriühingud on pannud toime süüteod, mis seisnevad deklareerimata töös (Atlanco poolt vahendatud töötajate osas) ja ebaseaduslikus renditöös. Seoses sellega nentis kohus kõigepealt, et Bouygues ja Welbond võtsid Atlanco Küprose tütarettevõtja ja selle tütarettevõtja Poolas asuva kontori kaudu tööle Poola ajutisi töötajaid, lastes neil allkirjastada kreekakeelse lepingu, et viia nad tööle Prantsuse äriühingutesse; seda tegid nimetatud tütarettevõtja kaks Dublinis (Iirimaa) registreeritud ja Prantsusmaal töötavat töötajat. Seejärel märkis kohus, et nimetatud tütarettevõtja ei olnud kantud Prantsusmaal äriregistrisse ning et tal ei olnud tegevust ei Küprosel ega Poolas. Lõpuks tuvastas sama kohus, et kuigi Bouygues ja Welbond küsisid Atlancolt Flamanville'i ehitusel töötavate Poolast pärit ajutiste töötajatega seotud dokumente, eelkõige tõendeid E 101 ja A 1, jätkasid nad neile töötajatele töö andmist, ilma et nad oleksid palutud dokumente täies mahus saanud.

28 Bouygues, Elco ja Welbond esitasid Cour de cassationile (Prantsusmaa kassatsioonikohus) kassatsioonkaebuse Cour d'appel de Caeni (Caeni apellatsioonikohus) 20. märtsi 2017. aasta otsuse peale, väites eelkõige, et apellatsioonikohus ei võtnud arvesse asjaomastele töötajatele väljastatud tõendite E 101 ja A 1 mõju.

29 Eelotsusetaotluse esitanud kohtu sõnul tuleneb 27. aprilli 2017. aasta kohtuotsusest A-Rosa Flussschiff (C-620/15, EU:C:2017:309) ja 6. veebruari 2018. aasta kohtuotsusest Altun jt (C-359/16, EU:C:2018:63), et kui liikmesriigi kohus menetleb süüdistust deklareerimata töö asjus, sest sotsiaalkindlustusasutustele on jäetud esitamata deklaratsioonid, ning kui menetlusalune isik esitab asjaomaste töötajate kohta tõendid E 101 (nüüd tõend A 1), mis on välja antud määruse nr 1408/71 artikli 14 punkti 2 alapunkti a kohaselt, võib kohus pärast võistleva menetluse arutelu jätta kõnealused tõendid arvesse võtmata vaid juhul, kui kohtumenetluse käigus kogutud konkreetse tõendusmaterjali analüüsi alusel, mis võimaldas teha kindlaks, et kõnealused tõendid on saadud või nendele on tuginetud pettuse eesmärgil ning et need väljastanud asutus ei võtnud seda mõistliku aja jooksul arvesse, peab nimetatud kohus pettust tuvastatuks; selle objektiivne tunnus on see, et eespool viidatud sättes ette nähtud tingimusi ei ole täidetud, ning subjektiivne tunnus see, et menetlusalune isik kavatses selle tõendi väljaandmise tingimustest kõrvale hoida või neid vältida, et saada tõendist tulenev eelis.

30 Eelotsusetaotluse esitanud kohus märgib siiski, et käesoleval juhul süüdistatakse tööandjaid deklareerimata töö kasutamises seetõttu, et nad mitte ainult ei jätnud esitamata deklaratsioone palkade ja sotsiaalkindlustusmaksete kohta sotsiaalkindlustusskeemide sissemakseid ja osamakseid koguvatele maksuhalduritele, vaid ka nimelised deklaratsioonid enne töötajate tööle võtmist tööseadustiku artiklite L. 8221-3 ja L. 8221-5 alusel, ning äriühinguid Bouygues ja Welbond süüdistatakse eelkõige tööseadustiku artikli L. 8221-1 alusel selliste deklareerimata töötajate kasutamises, kelle oli palganud äriühing, kellele pannakse süüks samade kohustuste täitmata jätmist.

31 Niisiis tekib eelotsusetaotluse esitanud kohtul küsimus, kas käesoleval juhul määruse nr 1408/71 artikli 14 punkti 1 alapunkti a ja punkti 2 alapunkti b kohaselt ning määruse nr 883/2004 artikli 13 lõike 1 kohaselt väljastatud tõendite E101 ja A 1 mõju sotsiaalkindlustusskeemi ning tööandja poolt sotsiaalkindlustusasutustele esitatavate tõendite suhtes kohaldatava õiguse kindlaksmääramisele laieneb ka selle õiguse kindlaksmääramisele, mida kohaldatakse tööõigusele ja tööandja kohustustele, mis tulenevad selle riigi tööõiguse kohaldamisest, kus töötajad, keda nimetatud tõendid puudutavad, oma tööd teevad, ja eelkõige tõenditele, mis tööandja peab esitama enne töötajate töölevõtmist.

32 Neil asjaoludel otsustas Cour de cassation (kassatsioonikohus) menetluse peatada ja esitada Euroopa Kohtule järgmise eelotsuse küsimuse:

„Kas [määruse nr 574/72] artiklit 11 ja [määruse nr 987/2009] artiklit 19 tuleb tõlgendada nii, et tõend E 101, mille on väljastanud teatava liikmesriigi pädeva asutuse poolt nimetatud asutus määruse nr 1408/71[…] artikli 14 punkti 1 ja punkti 2 alapunkti b kohaselt, või tõend A 1, mis on väljastatud [määruse nr 883/2004] artikli 13 lõike 1 kohaselt, on töö tegemise liikmesriigi kohtutele siduv, selleks et määrata kindlaks õigus, mida kohaldatakse nii sotsiaalkindlustusskeemile kui ka tööõigusele, juhul kui kõnealused õigusaktid määravad kindlaks tööandjate kohustused ja töötajate õigused, mistõttu nimetatud kohtud võivad pärast võistleva menetluse arutelu jätta kõnealused tõendid arvesse võtmata vaid juhul, kui kohtumenetluse käigus kogutud konkreetse tõendusmaterjali analüüsi alusel, mis võimaldas kindlaks teha, et kõnealused tõendid on saadud või nendele on tuginetud pettuse eesmärgil ning et need väljastanud asutus ei võtnud seda arvesse, tuvastavad nimetatud kohtud mõistliku aja jooksul pettuse olemasolu, mille objektiivne tunnus on see, et ei ole täidetud tingimusi, mis on sätestatud [määruse nr 574/72] ja [määruse nr 987/2009] mõnes eespool viidatud sättes, ning subjektiivne tunnus see, et menetlusalune isik kavatses selle tõendi väljaandmise tingimustest kõrvale hoida või neid vältida, et saada tõendist tulenev eelis?“

Eelotsuse küsimuse analüüs

33 Oma küsimusega palub eelotsusetaotluse esitanud kohus sisuliselt selgitada, kas määruse nr 574/72 artikli 11 lõike 1 punkti a, artikli 12a lõike 2 punkti a ja lõike 4 punkti a ning määruse nr 987/2009 artikli 19 lõiget 2 tuleb tõlgendada nii, et tõend E 101, mille on määruse nr 1408/71 artikli 14 punkti 1 alapunkti a või artikli 14 punkti 2 alapunkti b alusel väljastanud liikmesriigi pädev asutus töötajatele, kes töötavad teises liikmesriigis, ning tõend A 1, mille on nimetatud asutus väljastanud sellistele töötajatele määruse nr 883/2004 artikli 12 lõike 1 või artikli 13 lõike 1 alusel, ei ole viimati nimetatud liikmesriigi kohtutele siduv mitte üksnes sotsiaalkindlustuse, vaid ka tööõiguse valdkonnas.

34 Euroopa Kohtu käsutuses olevast teabest nähtub, et see küsimus on esitatud olukorras, kus muu hulgas deklareerimata töö kasutamises on süüdistatud tööandjaid, kes on aastatel 2008–2012 kasutanud Prantsusmaa territooriumil töötajaid, kellel on tõend E 101 või tõend A 1, mis on välja antud kas töötajate lähetamise või mitmes liikmesriigis töötamise alusel, ilma et need tööandjad oleksid esitanud Prantsusmaa pädevatele asutustele töölevõtmisele eelnevat deklaratsiooni, mis on ette nähtud tööseadustikus.

35 Eelotsusetaotluse esitanud kohus küsib niisiis, kuidas mõjutavad need tõendid kõnealust eelneva deklareerimise kohustust ja seega ka vastuvõtva liikmesriigi tööõigusaktide kohaldatavust asjaomaste töötajate suhtes, ning see küsimus põhineb eeldusel, et nimetatud tõendid on kehtivad.

36 Kõigepealt tuleb märkida, et kuna määrused nr 1408/71 ja nr 574/72 asendati alates 1. maist 2010 vastavalt määrusega nr 883/2004 ja määrusega nr 987/2009, siis on kõik need määrused põhikohtuasjas kohaldatavad, nagu eelotsusetaotluse esitanud kohus õigesti märkis. Määruses nr 574/72 ette nähtud tõend E 101 eelnes määruses nr 987/2009 ette nähtud tõendile A 1 ning tõendi E 101 väljastamist käsitlenud sätted, nimelt määruse nr 574/72 artikli 11 lõike 1 punkt a ning artikli 12a lõike 2 punkt a ja

lõike 4 punkt a asendati osaliselt määruse nr 987/2009 artikli 19 lõikega 2, mis näeb ette tõendi A 1 väljastamise. Määruse nr 1408/71 artikli 14 punkti 1 alapunkt a ja punkti 2 alapunkt b asendati sisuliselt määruse nr 883/2004 artikli 12 lõikega 1 ja artikli 13 lõikega 1.

37 Olgu märgitud, et Euroopa Kohtu väljakujunenud praktika kohaselt on nii tõendite E 101 ja A 1 kui ka määruse nr 1408/71 artikli 14 punkti 1 alapunktis a ja punkti 2 alapunktis b ning määruse nr 883/2004 artikli 12 lõikes 1 ja artikli 13 lõikes 1 ette nähtud materiaalõigusnormide eesmärk hõlbustada töötajate vaba liikumist ja teenuste osutamise vabadust (vt selle kohta 6. veebruari 2018. aasta kohtuotsus Altun jt, C-359/16, EU:C:2018:63, punkt 35 ja seal viidatud kohtupraktika).

38 Need tõendid vastavad tüüpvormile, mille väljastab kooskõlas määruse nr 574/72 III jaotisega või määruse nr 987/2009 II jaotisega selle liikmesriigi pädeva võimuorgani määratud asutus, kelle sotsiaalkindlustusõigusaktid on kohaldatavad, eesmärgiga määruse nr 574/72 artikli 11 lõike 1 punkti a, artikli 12a lõike 2 punkti a ja lõike 4 punkti a ning määruse nr 987/2009 artikli 19 lõike 2 kohaselt tõendada, et määruse nr 1408/71 ja määruse nr 987/2009 II jaotise teatavates sätetes ette nähtud olukorras olevatele töötajatele kohaldatakse selle liikmesriigi õigusakte (vt selle kohta 9. septembri 2015. aasta kohtuotsus X ja van Dijk, C-72/14 et C-197/14, EU:C:2015:564, punkt 38).

39 Arvestades põhimõtet, et töötajate suhtes saab kehtida vaid üks sotsiaalkindlustusskeem, tuleneb seega nendest tõenditest selgelt, et teiste liikmesriikide sotsiaalkindlustusskeemid ei ole kohaldatavad (vt selle kohta 6. veebruari 2018. aasta kohtuotsus Altun jt, C-359/16, EU:C:2018:63, punkt 36 ja seal viidatud kohtupraktika).

40 ELL artikli 4 lõikes 3 sätestatud lojaalse koostöö põhimõtte alusel, mis kätkeb endas ka vastastikuse usaldamise põhimõtet, on tõendid E 101 ja A 1 – kuna nende alusel saab eeldada, et töötaja on nõuetekohaselt kindlustatud selle liikmesriigi sotsiaalkindlustusskeemis, kelle pädev asutus need tõendid väljastas – üldjuhul siduvad selle liikmesriigi pädevale asutusele ja kohtutele, kus töötaja töötab (vt selle kohta 6. veebruari 2018. aasta kohtuotsus Altun jt, C-359/16, EU:C:2018:63, punktid 37–40, ning 6. septembri 2018. aasta kohtuotsus Alpenrind jt, C-527/16, EU:C:2018:669, punkt 47).

41 Selle liikmesriigi pädev asutus, kus töötaja töötab, peab seega seni, kuni neid tõendeid ei ole tagasi võetud või kehtetuks tunnistatud, võtma arvesse asjaolu, et töötaja suhtes on juba kohaldatav selle liikmesriigi sotsiaalkindlustusõigus, mille pädev asutus need tõendid väljastas, ning see asutus ei saa järelikult kohaldada kõnealuse töötaja suhtes omaenda sotsiaalkindlustusskeemi (vt selle kohta 6. veebruari 2018. aasta kohtuotsus Altun jt, C-359/16, EU:C:2018:63, punkt 41 ja seal viidatud kohtupraktika).

42 Euroopa Kohtu praktika kohaselt on see nii ka siis, kui on tuvastatud, et asjaomase töötaja töötingimused ei kuulu ilmselgelt määruse nr 1408/71 ja määruse nr 883/2004 II jaotise esemelisse kohaldamisalasse (vt selle kohta 27. aprilli 2017. aasta kohtuotsus A-Rosa Flussschiff, C-620/15, EU:C:2017:309, punkt 61).

43 Nagu eelotsusetaotluse esitanud kohus õigesti märgib, saab vastuvõtva liikmesriigi kohus jätta tõendid E 101 arvesse võtmata vaid siis, kui on täidetud kaks kumulatiivset tingimust: esiteks, kui need tõendid väljastanud asutus, kelle poole pöördus selle liikmesriigi pädev asutus viivitamata taotlusega uuesti hinnata, kas need tõendid anti välja põhjendatult, on jätnud läbi viimata nende uuesti hindamise, arvestades viimati nimetatud asutuse edastatud asjaolusid, ega ole võtnud mõistliku aja jooksul seisukohta selle taotluse suhtes, tühistades või võttes tagasi need samad tõendid, ning teiseks, kui need asjaolud võimaldavad sellel kohtul tuvastada, järgides tagatisi, mis tulenevad õigusest õiglasele kohtumenetlusele, et asjaomased tõendid on saadud pettuse teel või neid on kasutatud pettuslikult (2. aprilli 2020. aasta kohtuotsus CRPNPAC ja Vueling Airlines, C-370/17 ja C-37/18, EU:C:2020:260, punkt 78).

44 Sellest tuleneb siiski, et kuigi tõenditel E 101 ja A 1 on siduvad tagajärjed, piirduvad need üksnes kohustustega, mis tulenevad riigisisestest sotsiaalkindlustusalastest õigusaktidest, mida hõlmab määrustega nr 1408/71 ja nr 883/2004 läbi viidud koordineerimine (vt selle kohta 4. oktoobri 1991. aasta kohtuotsus De Paep, C-196/90, EU:C:1991:381, punkt 12, ning 9. septembri 2015. aasta kohtuotsus X ja van Dijk, C-72/14 et C-197/14, EU:C:2015:564, punkt 39).

45 Seoses sellega olgu märgitud, et määruse nr 1408/71 artikli 1 punkti j ja määruse nr 883/2004 artikli 1 punkti l kohaselt viitab mõiste „õigusaktid“ nende määruste kohaldamisel liikmesriigi õigusele, mis käsitleb määruse nr 1408/71 artikli 4 lõigetes 1 ja 2 ning määruse nr 883/2004 artikli 3 lõikes 1 loetletud sotsiaalkindlustusliike ja -skeeme.

46 Lisaks tuleneb Euroopa Kohtu praktikast, et nende määruste kohaldamisel on määravaks teguriks otsene ja piisavalt asjakohane seos, mis peab konkreetsel hüvitisel olema neid sotsiaalkindlustusliike ja -skeeme reguleerivate riigisiseste õigusaktidega (vt selle kohta 26. veebruari 2015. aasta kohtuotsus de Ruyter, C-623/13, EU:C:2015:123, punkt 23, ja 23. jaanuari 2019. aasta kohtuotsus Zyla, C-272/17, EU:C:2019:49, punkt 30).

47 Sellest järeldub, et liikmesriigi pädeva asutuse väljastatud tõendid E 101 ja A 1 on vastuvõtva liikmesriigi pädevale asutusele ja kohtutele siduvad üksnes osas, milles need tõendavad, et asjaomase töötaja suhtes kohaldatakse sotsiaalkindlustuse valdkonnas esimese liikmesriigi õigusakte eesmärgiga anda talle hüvitisi, mis on otseselt seotud mõne määruse nr 1408/71 artikli 4 lõigetes 1 ja 2 ning määruse nr 883/2004 artikli 3 lõikes 1 loetletud sotsiaalkindlustusliigi või -skeemiga.

48 Neil tõenditel ei ole järelikult siduvat toimet seoses kohustustega, mis on riigisisese õigusega kehtestatud muudes valdkondades kui sotsiaalkindlustus nende määruste tähenduses, nagu eelkõige tööandjate ja töötajate vahelist töösuhet puudutavad kohustused, eelkõige töötajate tööhõive- ja töötingimused (vt selle kohta 4. oktoobri 1991. aasta kohtuotsus De Paep, C-196/90, EU:C:1991:381, punkt 13).

49 Mis puudutab tööseadustikus ette nähtud töölevõtmisele eelneva deklaratsiooni laadi ja ulatust, mille nõudmine Prantsusmaa ametiasutuste poolt on põhikohtuasjas keskse tähtsusega, siis tuleb märkida, et põhikohtuasja kaebajate sõnul on selle tööseadustikus formaalselt ette nähtud deklaratsiooni eesmärk kontrollida, kas töötaja on kaetud mõne sotsiaalkindlustusskeemi liigiga, ja sellest tulenevalt tagada sotsiaalkindlustusmaksete tasumine Prantsusmaal. Tööandja peab selle deklaratsiooni tegema sotsiaalkindlustusasutustes ning see kujutab endast nende asutuste jaoks vahendit kontrollida riigisiseste õigusnormide täitmist sotsiaalkindlustuse valdkonnas, et võidelda ebaseadusliku töö vastu.

50 Prantsuse valitsus seevastu selgitab, et töölevõtmisele eelnev deklaratsioon kujutab endast haldusmenetluse lihtsustamise vahendit, mis võimaldab tööandjal teha üheainsa toimingu, et samal ajal täita mitu formaalsust, millest mõni puudutab küll sotsiaalkindlustust, kuid ei tähenda mingil juhul Prantsuse sotsiaalkindlustusskeemiga liitumist. See deklaratsioon, mis annab pädevatele asutustele kogu asjakohase teabe tööandja ja asjaomase töötaja vahelise tulevase lepingulise suhte kohta, võimaldab eelkõige tagada tööhõive- ja töötingimuste täitmist, mis on ette nähtud riigisisestes tööõigusnormides, kui töötaja ei ole nende õigusnormide tähenduses lähetuses, vaid töötab Prantsusmaal töötajana, nagu põhikohtuasjas. Niisiis ei puuduta käesolev vaidlus sotsiaalkindlustusmaksete tasumist nimetatud liikmesriigis, vaid seda, kas põhikohtuasja kaebajad järgivad kõiki Prantsuse tööõigusnorme.

51 Tuleb meeles pidada, et ELTL artikliga 267 ei anta Euroopa Kohtule pädevust kohaldada liidu õigusnorme konkreetsele juhtumile, vaid üksnes pädevus võtta seisukoht aluslepingute ja liidu institutsioonide poolt vastu võetud õigusaktide tõlgendamise kohta (vt eelkõige 19. novembri 2019. aasta kohtuotsus A. K. jt (kõrgeima kohtu distsiplinaarkolleegiumi sõltumatus), C-585/18, C-624/18 ja C-625/18, EU:C:2019:982, punkt 132 ning seal viidatud kohtupraktika).

52 Seega ei ole Euroopa Kohtu ülesanne tuvastada põhikohtuasja aluseks olevaid faktilisi asjaolusid ja teha nendest järeldusi eelotsusetaotluse esitanud kohtu edaspidise otsuse jaoks ega tõlgendada riigisiseseid õigus- ja haldusnorme (vt selle kohta 16. oktoobri 2019. aasta kohtuotsus Glencore Agriculture Hungary, C-189/18, EU:C:2019:861, punktid 30 ja 31).

53 Järelikult tuleb eelotsusetaotluse esitanud kohtul kindlaks teha, kas tööseadustikus ette nähtud töölevõtmisele eelneva deklaratsiooni esitamise kohustuse ainus eesmärk on tagada, et asjaomased töötajad oleksid kaetud sotsiaalkindlustusskeemi ühe või teise liigiga, ja seega üksnes tagada sellealaste õigusaktide järgimine – sellisel juhul takistaksid tõendeid väljastava asutuse välja antud tõendid E 101 ja A1 üldjuhul selle kohustuse täitmist, või teise võimalusena tuleb tal kindlaks teha, kas selle kohustuse eesmärk on lisaks kas või osaliselt tagada selliste kontrollide tõhusus, mida viivad liikmesriigi pädevad asutused läbi selleks, et tagada riigisiseses tööõiguses ette nähtud tööhõive- ja töötingimuste täitmine – sellisel juhul ei oleks kõnealustel tõenditel sellele kohustusele mingit mõju, kusjuures mingil juhul ei tooks see kohustus kaasa asjaomaste töötajate liitumist sotsiaalkindlustusskeemi ühe või teise liigiga.

54 Kõiki eeltoodud kaalutlusi arvesse võttes tuleb esitatud küsimusele vastata, et määruse nr 574/72 artikli 11 lõike 1 punkti a, artikli 12a lõike 2 punkti a ja lõike 4 punkti a ning määruse nr 987/2009 artikli 19 lõiget 2 tuleb tõlgendada nii, et tõend E 101, mille on määruse nr 1408/71 artikli 14 punkti 1 alapunkti a või artikli 14 punkti 2 alapunkti b alusel väljastanud liikmesriigi pädev asutus töötajatele, kes töötavad teises liikmesriigis, ning tõend A 1, mille on nimetatud asutus väljastanud sellistele töötajatele määruse nr 883/2004 artikli 12 lõike 1 või artikli 13 lõike 1 alusel, on viimati nimetatud liikmesriigi kohtutele siduv üksnes sotsiaalkindlustuse valdkonnas.

Kohtukulud

55 Kuna põhikohtuasja poolte jaoks on käesolev menetlus eelotsusetaotluse esitanud kohtus poolelioleva asja üks staadium, otsustab kohtukulude jaotuse liikmesriigi kohus. Euroopa Kohtule seisukohtade esitamisega seotud kulusid, välja arvatud poolte kohtukulud, ei hüvitata.

Esitatud põhjendustest lähtudes Euroopa Kohus (viies koda) otsustab:

Nõukogu 21. märtsi 1972. aasta määruse (EMÜ) nr 574/72, millega määratakse kindlaks määruse (EMÜ) nr 1408/71 sotsiaalkindlustusskeemide kohaldamise kohta ühenduse piires liikuvate töötajate, füüsilisest isikust ettevõtjate ja nende pereliikmete suhtes rakendamise kord (nõukogu 2. detsembri 1996. aasta määrusega (EÜ) nr 118/97 muudetud ja ajakohastatud redaktsioonis, mida on muudetud Euroopa Parlamendi ja nõukogu 13. aprilli 2005. aasta määrusega (EÜ) nr 647/2005), artikli 11 lõike 1 punkti a, artikli 12a lõike 2 punkti a ja lõike 4 punkti a ning Euroopa Parlamendi ja nõukogu 16. septembri 2009. aasta määruse (EÜ) nr 987/2009, milles sätestatakse määruse (EÜ) nr 883/2004 (sotsiaalkindlustussüsteemide koordineerimise kohta) rakendamise kord, artikli 19 lõiget 2 tuleb tõlgendada nii, et tõend E 101, mille on nõukogu 14. juuni 1971. aasta määruse (EMÜ) nr 1408/71 sotsiaalkindlustusskeemide kohaldamise kohta ühenduse piires liikuvate töötajate, füüsilisest isikust ettevõtjate ja nende pereliikmete suhtes (määrusega nr 118/97 muudetud ja ajakohastatud redaktsioonis, mida on muudetud nõukogu 29. juuni 1998. aasta määrusega (EÜ) nr 1606/98) artikli 14 punkti 1 alapunkti a või artikli 14 punkti 2 alapunkti b alusel väljastanud liikmesriigi pädev asutus töötajatele, kes töötavad teises liikmesriigis, ning tõend A 1, mille on nimetatud asutus väljastanud sellistele töötajatele Euroopa Parlamendi ja nõukogu 29. aprilli 2004. aasta määruse (EÜ) nr 883/2004 sotsiaalkindlustussüsteemide koordineerimise kohta, mida on muudetud Euroopa Parlamendi ja nõukogu 22. mai 2012. aasta määrusega (EL) nr 465/2012, artikli 12 lõike 1 või artikli 13 lõike 1 alusel, on viimati nimetatud liikmesriigi kohtutele siduv üksnes sotsiaalkindlustuse valdkonnas.

Allkirjad